

кількість та коштовність виконує роль оздоблення вбрання козака, яка підкреслює лише заможність та пихатість власника. У Михайлика **шабля** є не лише обов'язковим елементом козацького вбрання, а й служить засобом захисту від ворогів-нападників, що підкреслює сміливість, мужність молодого козака.

Український жіночий одяг «переховав у собі значно більше архаїчних елементів, які походять ще з тої доби, коли жіноча одяг не відзначалася іще так од чоловічої, як тепер» [2, с. 121].

Одяг Ярини і Роксолани в портретах автор передає словами-синонімами **убрання, убори, строї**, що позначають вишуканість вбрання тяжіють до високого стилю.

Опис убрання Ярини підкреслює деякі територіальні особливості (в убранні подолянки): *В убранні подолянки: в мережаній сорочці, вишиваній чорною заполоччю, в керсетці, в намисті* [5, с. 75]. У наведеному тексті оздоблення **сорочки** передає епітет **мережана**, а сполука слів **вишиваній чорною заполоччю** вказує на не лише спосіб її оздоблення, а й підкреслює територіальну приналежність героїні – Поділля: «...у деяких місцевостях на Поділлі панує скрізь тільки чорна барва» [1, с. 142].

Традиційним доповненням національного костюма українки була шийна оздоба – **намисто**: *В убранні подолянки: <...> в керсетці, в намисті, з косою на грудях білявою* [5, с. 75]. На відсутність коштовних прикрас **перлів, діамантів** у тексті вказує частка **не**: *Ніяких пишних строїв на ній не було. Перлів та діамантів теж не було* [5, с. 133], що характеризує Ярини як скромну, із почуттям смаку дівчину.

Одяг Роксолани більш подібний до вбрання польських магнаток, які «...любили вишуканість, витонченість; багато прислугу, коштовності, велику кількість парфум» [1, с. 225]: *стала скидати з себе пишні вбори* [5, с. 24]. Сполукою **пишні вбори** автор підкреслює не тільки розкішний одяг жінки, а й її високий соціальний статус.

Головний убір заміжньої Роксолани позначений словом **кораблик**: *надівала на голову вбраній уже Роксолані щирими перлами цяцькований соболеви, важкий і теплий «кораблик»* [5, с. 23], епітетна характеристика якого виражає ознаку за вагою (**важкий**), за якістю (**теплий**), за матеріалом (**соболевий**), за кількістю і якістю коштовностей (**щирі перли**). Шапку-кораблик Роксолани доповнює атрибут заміжньої жінки – **намітка**: *мерції зірвала з голови намітку, тоненьку, як дим <...>* [5, с. 24]. Епітет **тоненька** та порівняння **як дим** реалізують у тексті не тільки якісну ознаку намітки, а й підкреслюють вишуканість головного вбрання та естетичний смак пані.

Доповненням розкішного одягу Роксолани є надмірна кількість коштовних шийних оздоб, що виражається словами **діаманти, корали, перли**: *прибрана в найлуччі строї, – чи не в десятку разків доброго намиста, тобто щирих коралів, вся в перлах та діамантах* [5, с. 132], які підкреслюють належність до панського середовища.

Отже, для виявлення етнопсихічних зовнішніх рис персонажа в портреті важливе значення має змалювання у чоловіків зброї, а у жінок прикрас, що реалізується у тематичній групі «зброя», «прикраси». Ці елементи портретних описів передають такі риси характеру, як скромність, гідність або пихатість, вишуканість. Подібність та відмінність елементів зброї, прикрас виражаються ключовими назвами, що й характеризують національний одяг. Індивідуалізація здійснюється і зображення одягу – за рахунок деталей та їхніх назв.

У романі О. Ільченка передано внутрішній світ, майстерно найхарактерніші риси, що виражають архетипові психоментальні риси українців.

Література:

1. Вільховий П. Я. Врожайна нива творчості / П. Я. Вільховий // Вечірній Київ. – 1969. – № 120(7602). – черв. – С. 3.
2. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / Г. В. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 140 с.
3. Гуцало Е. П. І давнина, і сучасність (до 75-річчя з дня народження Олександра Ільченка) / Е. П. Гуцало // Дніпро. – 1984. – № 6. – С. 117–120.
4. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови / С. Я. Єрмоленко. – К. : Довіра, 1999. – 431 с.
5. Ільченко О. Є. Козацькому роду нема переводу, або ж Мамай і Чужа Молодиця: (Український химер. роман з нар. уст): [роман] / О. Є. Ільченко. – К. : Дніпро, 1979. – 693 с.

УДК 811.111'37:811.161.2'37

В. А. Птуха,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА АНАЛІЗУ НОМІНАЦІЙ ОДЯГУ З НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИМ КОМПОНЕНТОМ СЕМАНТИКИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

У статті розроблено комплексну методіку реконструкції внутрішньої форми номінацій одягу з національно-культурним компонентом семантики в англійській та українській мовах, визначено основні етапи її апробації та аргументовано ефективність саме такої процедури виявлення національно-культурної маркованості номінативних одиниць на позначення одягу в обох досліджуваних мовах.

Ключові слова: номінації одягу, національно-культурна семантика, внутрішня і зовнішня мотивація, словотвір-на деривація, семантична транспозиція.

METHODOLOGICAL BASIS OF CLOTHES NOMINATIONS' ANALYSIS WITH NATIONAL AND CULTURAL SEMANTIC COMPONENT IN THE ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES

The article deals with complex methodology of reconstruction of clothes nominations' internal form with the national and cultural semantic component in the English and Ukrainian languages, the basic stages of its approbation have been determined and effectiveness of such procedure of national and cultural markedness of clothes nominations' exposure for both languages has been argued.

Key words: clothes nominations, national and cultural semantics, internal and external motivation, word-forming derivation, semantic transposition.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ БАЗА АНАЛИЗА НОМИНАЦИЙ ОДЕЖДЫ С НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫМ КОМПОНЕНТОМ СЕМАНТИКИ В АНГЛИЙСКОМ И УКРАИНСКОМ ЯЗЫКАХ

В статье разработана комплексная методика реконструкции внутренней формы номинаций одежды с национально-культурным компонентом семантики в английском и украинском языках, определены основные этапы ее

апробації, а також аргументована ефективність именно такої процедури виявлення національно-культурної маркованості номинативних одиниць, обозначаючих одягу в двох досліджуваних мовах.

Ключевые слова: номінації одягу, національно-культурна семантика, внутрішня і зовнішня мотивація, словообразовательная деривація, семантична транспозиція.

Постановка проблеми. Все більшої ваги в сучасних лінгвістичних студіях набувають зіставні дослідження лексичного складу мов. Зіставними та типологічними дослідженнями займаються провідні вітчизняні та зарубіжні вчені (В. Гаг, І. Корунець, М. Кочерган, В. Манакін, А. Barselona, G. Radde, L. Lipka, K. Panther та ін.). Зіставні та порівняльні дослідження споріднених та неспоріднених мов дозволяють виявити мовні універсалиї, що є типовими для різних мов, розбіжності та подібності, які відображають специфіку бачення картини світу носіями різних мов та культур. Зіставні дослідження лексики тісно пов'язані з вивченням культури, світоглядних та релігійних характеристик народу, семіотичними та символічними аспектами світосприйняття.

Сучасна лінгвокультурологія у її взаємовідношенні з когнітивною лінгвістикою зорієнтована на вивчення питань, тісно пов'язаних із людиною (І. Голубовська, С. Бартмінський), її побутом (Д. Аладько, О. Березович), поведінкою (В. Іванов), обрядодіями (О. Тищенко), культурними традиціями (О. Галинська, Т. Цив'ян). Така постановка проблеми актуалізує розгляд тих мовних одиниць, у внутрішній формі яких закладено національно-культурне світобачення носіїв мов (В. Бойчук, І. Голубовська, Л. Дробаха), з-поміж яких на особливу увагу заслуговують *номінації одягу*, що акумулювали у своїй семантиці національний колорит, умови життя та історичне буття представників певного етносу (Г. Єрмоленко, О. Жигалова, Н. Клименко) і стали своєрідними мовнокультурними артефактами, або *номінативними одиницями з національно-культурним компонентом семантики*, лінгвістичні процедури виявлення якого і дотепер становлять одну з дискусійних проблем у методології номінації (А. Гудавічус, Д. Добровольський).

Результати попередніх зіставних досліджень назв одягу засвідчують неоднакову концептуалізацію цього фрагмента картини світу в різних мовах, а також вплив менталітету на словотвірчі процеси номінації. А тому розкриття мотиваційної основи національно-культурної семантики номінацій одягу в двох неблизькоспоріднених мовах – англійській та українській – ментальної операції (процедури) реконструкції джерел їхньої образності, якої вони набували, функціонуючи в різних історичних, геополітичних і культурних середовищах, залишається перспективним напрямом сучасних компаративно-контрастивних студій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна методологія номінації спирається на традицію, яка склалася на заходах праць В. Гага, О. Селіванової, Б. Серебреннікова, А. Уфімцевої та ін. З-поміж цих досліджень окреме місце посідають роботи, безпосередньо присвячені вивченню процесів номінації одягу, а також розробці методик їх аналізу в різних мовах. Найефективнішими у представленні наукових результатів виявилися такі процедури опису цього фрагмента номінативних одиниць: *методика дистрибутивного аналізу*, яку використано для вивчення дискурсивних дескрипторів назв одягу в англійській мові, елементи *контекстуально-інтерпретаційного методу* – для виокремлення їх національно-культурної специфіки (Г. Кокоза); *статистичний метод* (Г. Коваленко, Г. Хмара), за допомогою якого було представлено кількісне співвідношення засобів словотвору в лексиці на позначення одягу; *описовий метод*, зокрема прийом зовнішньої інтерпретації (Т. Долгова), дав змогу проаналізувати назви одягу у зв'язку з позамовною дійсністю загалом і визначити основні позамовні чинники впливу на формування таких одиниць зокрема.

Окремо варто назвати дослідження, де вже на тлі інших методик були апробовані *порівняльно-історичний* (Г. Войтів, Г. Миронова, Н. Пашкова) і *зіставно-типологічний* (Г. Єрмоленко, Р. Саттарова, С. Шафіков) методи. Наявні спроби виявлення національно-культурного компонента семантики номінацій одягу (Г. Єрмоленко) шляхом здійснення *ономастологічного і семасіологічного аналізу*.

Метою цієї лінгвістичної розвідки є розробити комплексну методіку реконструкції внутрішньої форми номінацій одягу з національно-культурним компонентом семантики в англійській та українській мовах. Поставлена мета передбачає вирішення низки завдань, основним з яких є визначити основні етапи її апробації та аргументувати ефективність саме такої процедури виявлення національно-культурної маркованості номінативних одиниць на позначення одягу в обох мовах.

Матеріал дослідження становлять 3500 номінацій одягу (1590 в англійській мові та 1910 – в українській), відібрані з лексикографічних джерел обох мов, з яких етномаркованими виявилися 685 (320 одиниць ав англійській мові і 365 – в українській).

Виклад основного матеріалу. Дослідження проблематики національно-культурної семантики номінативних одиниць сприяло її трактуванню в широкому та вузькому розумінні. Широке розуміння пов'язане з суміжністю слів-дублетів на позначення національно-маркованої лексики: безеквівалентна лексика, реалії, лакуни, фонова лексика, культура, які відображають **зв'язок мовного знака і певної національної культури** і є визначальними для матеріальної і духовної культури народу (В. Кононенко). Вузьке розуміння пов'язане з визначенням *національно-культурного компонента*, який є **елементом семантичної структури слова** (В. Костомаров, П. Содомора).

Спираючись і на широке, і на вузьке розуміння національно-маркованої лексики у роботі пропонуємо робоче визначення *національно-культурного компонента семантики номінацій одягу* – тієї частини значення в їх семантичній структурі, яка через способи семантичної транспозиції, засоби словотвірної деривації та процеси фразеологізації відображає національно-культурні релікти вбрання представників англомовної та української спільнот, пов'язані зі звичаями, обрядодіями, ритуалами і побутом [4, с. 6]. Крім того, лінгвокультурна інформація, закладена у семантичній структурі назв одягу, формувалася під впливом і таких позамовних факторів, як мода, епоха, широкі контакти носіїв різних мов (О. Галинська, О. Селіванова) [там же, с. 6–7].

У ході синтезу зазначених вище праць було розроблено комплексну методіку аналізу номінацій одягу з національно-культурним компонентом семантики в англійській та українській мовах, яка складається з *n'яти* послідовних етапів. За *tertium comparationis* було обрано **мотиваційну ознаку**, ступінь вияву якої дав змогу говорити про спільні закономірності та відмінності у характері національно-маркованої лексики на позначення одягу в зіставлюваних мовах [5, с. 181]. Окрім того, спершу було виявлено ступінь вияву **внутрішньої мотиваційної ознаки** у номінаціях одягу в обох мовах, зокрема у метафоричних та метонімічних найменуваннях одягу та у процесі словотвірної деривації [там же]. За *tertium comparationis* було обрано й **зовнішню мотиваційну ознаку** при дослідженні вторинних найменувань одягу, утворених унаслідок перенесення назв одягу на предмети інших лексичних сфер, а також фразеологічні номінації одягу [там же] (детальніше див. рис. 1).

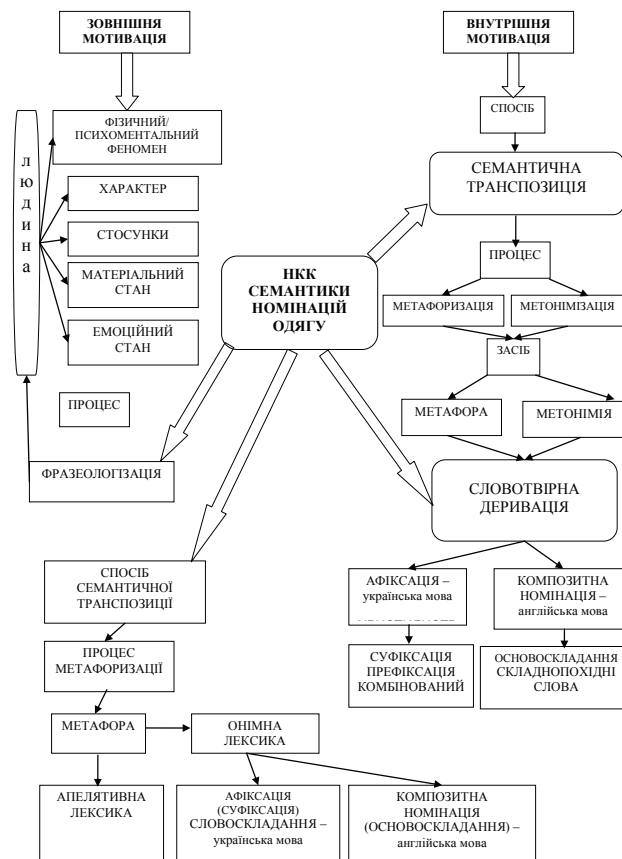

Рисунок 1. Модель мотивації номінацій одягу з національно-культурним компонентом семантики

Дослідження номінацій одягу з національно-культурним компонентом семантики ґрунтується на інтегративному підході, який забезпечує дотримання таких ключових принципів сучасного мовознавства, як *експансіонізм*, *антропоцентризм* та *функціоналізм* [1, с. 24; 2, с. 15]. Щодо першого, *експансіонізму*, то він реалізується в міждисциплінарній спрямованості вивчення об'єкта та предмета дослідження, що дозволяє підвищити їхню експланаторність. *Антропоцентризм* зорієнтований на людину в міжсуб'єктній взаємодії, розглядаючи номінативні підсистеми як сукупності людського знання і досвіду. І останній принцип – *функціоналізм* – виявляється у спрямованості аналізу на визначення закономірностей вживання та функціонування номінативних одиниць на позначення одягу в досліджуваних мовах.

На *першому етапі* з англійських та українських лексикографічних джерел шляхом *суцільної вибірки* було виписано номінативні одиниці, що мають семантичну віднесеність до сфери одягу (лексичні і фразеологічні номінації) і класифіковано ці одиниці за такими групами: 1) традиційний одяг, 2) сучасний (святковий, повсякденний, молодіжний та дитячий) одяг, 3) архаїчний одяг, 4) обрядовий одяг. Після цього здійснено процедуру власне *порівняння* (внутрішньої реконструкції первісних ознак мотивації найменувань одягу в кожній із мов. Для виконання цього завдання залучено *порівняльно-історичний метод*.

Другий етап пов'язаний з аналізом мотиваційної основи метафоричних і метонімічних номінацій одягу з національно-культурним компонентом семантики, який виконано із залученням *методики фреймового моделювання* для встановлення основних мотиваційних моделей номінацій одягу в межах слотів, за якими утворювалися їх відмінні національно-культурні варіанти. За *tertium comparationis* тут обрано *внутрішню мотиваційну ознаку*, зіставлення якої дало змогу простежити ступінь її прояву у метафоричних і метонімічних найменуваннях одягу синхронно в двох мовах. На цьому етапі застосовано *зіставний метод*.

Первісну внутрішню мотивацію номінацій одягу вдалося визначити через реконструкцію значення інваріантних лексем *clothes* та *одяг* в етимологічних джерелах обох мов [9; 7]. Робимо припущення про їх відмінну архетипну природу, пов'язану з магією в англійській мові (за М. Маковським) [9, с. 92–94], а також первісним використанням природних матеріалів для виготовлення одягу (шкіра тварин, кора дерев) – в українській мові [7, т.2, с. 152].

Мотивація національно-культурної семантики варіантних номінацій одягу виявляється через процеси метонімічного і метафоричного перенесення, які вже були об'єктом нашого дослідження [3, с. 144–153]. Тому в даній статті зупинимося лише на його певних підсумках та наведемо деякі приклади. Найменування одягу змодельовано як *фреймові ситуації* (предметна, локативно-темпоральна, посесивна, партонімічна, акціональна й асоціативна), на тлі яких актуалізується мотиваційна ознака їх національно-культурного компонента семантики. Усього виявлено 13 спільних метонімічних моделей, у яких вербалізується відповідна мотиваційна ознака. Відмінними виявилися дві метонімічні моделі в англійській мові та одна – в українській. Наприклад, англ. *denims* «штани з грубої бавовняної тканини» (пох. від фр. *de Nîmes, in serge de Nîmes* «тканина з міста Нім», так названа від міста *Nîmes* (Нім) на півдні Франції, де її вперше виготовляли [12, р. 425] (модель «топонім–одяг»); укр. *батуринка* «вид верхнього жіночого одягу» (утворено від назви міста *Батури* (Чернігівська обл.), звідки пох. зразок відповідного одягу [7, т.1, с. 152] (та ж сама модель); *сіряк* «довгий, розширений донизу верхній плащоподібний сукняний одяг із домотканого сірого і білого сукна» (результат акомодатції слова, запозиченого з пол. м.; пол. *szarak* «сіре сукно», осмислене при запозиченні як похідне від *szary* «сірий» [7, т.5, с. 257–258] (модель

«колір–одяг»). Відмінною в англійській мові є модель «фірма-виробник – одяг»: *Burberry* (від назви відомого бренда чоловічого і жіночого одягу «одяг Барбері»), де джерелом лінгвокультурної інформації є мода.

У чотирьох групах номінацій одягу виявлено по шість спільних метафоричних моделей в англійській та українській мовах, які формують асоціативний фрейм. Мотиваційною ознакою таких номінацій є метафоричні перенесення значення, які ґрунтуються на асоціативній продібності форми між внутрішніми і зовнішніми ознаками предметів. Наприклад, англ. *pillbox* «маленький жіночий капелюх, який по формі нагадує пігулку» (пор. рос. шляпа-таблетка) (пох. від *pill* – пігулка, таблетка (лат. *pilula*, демінутив від *pila* «куля», яке пов'язане з лат. *pilus* «волосся») і *box* – коробка (модель «форма об'єкта–одяг») [12]; укр. *равлик* «вид шкіряних постолів» (походження, очевидно, пов'язане зі словом *равлик* «слимак»; назва могла бути зумовлена деякою зовнішньою подібністю таких постолів до раковини равлика; пор. *навлик* «вид взуття із суцільного шматка шкіри», пов'язане з *навлик* «слимак» [7, т.5, с. 10] (модель «тварина–одяг»).

На *третьому етапі* за допомогою *структурного методу* (методик компонентного, дистрибутивного аналізу і безпосередніх складників) встановлено семну організацію назв одягу, їх дистрибутивні можливості, а також словотвірну деривацію досліджуваного фактичного матеріалу. Як результат, виявлено найбільш продуктивні способи словотвору в кожній з мов (афіксація – в українській мові та словоскладання – в англійській), які на цьому етапі обрано за *tertium comparationis*.

Наприклад, англ. *raincoat* «плащ від дощу» (утворено від ім. *rain* «дощ» і *coat* «пальто, плащ» [12]; укр. *накрама* «жіночий шарф» (запозичення з тур. м.; тур. *makrama* «велика селянська хустка із смугастими узорами; вид серветки» пох. від араб. *mahrata* «хустина»; на укр. ґрунті відбулась дисимілятивна зміна початкового *ma-* в *na-* під впливом префікса *na-* [7, т.4, с. 32].

Для української мови характерним є використання суфіксів суб'єктивної оцінки на позначення здрібності і позитивної оцінки найменувань одягу (*чобітки, штаниці*), чого не спостерігаємо в англійській. Загалом, специфіка національно-маркованих найменувань одягу полягає в тому що в основі їх утворення в обох мовах лежать когнітивні процеси метафоризації та метонімізації, що є основою не лише семантичної деривації, а й супроводжують інші типи номінативних актів: словоскладання в англійській мові та афіксація – в українській.

Четвертий етап був спрямований на зіставлення вторинних найменувань одягу, утворених унаслідок перенесення прямих назв одягу на предмети інших лексичних сфер. *Методика лінгвокультурологічного аналізу* сприяла розкриттю культурної маркованості найменувань одягу в обох зіставляваних мовах. Предмети побуту є джерелом англійських та українських власних назв (онімів), до яких належать прізвища та прізвиська людини. Такі номени утворено засобами семантичної деривації та основоскладання в англійській мові та лексико-семантичним способом у поєднанні з афіксацією – в українській: англ. *boot* (від *boot* – чобіт) [4, с. 15]; *Broadbelt* (від *broad* – широкий і *belt* – пояс); укр. *Кучма* (від *кучма* – висока бараняча шапка) [там же, с. 16], *Чобітько* (від *чобіт*) [10, с. 45]. Одяг може використовуватися на позначення об'єктів неживої природи, географічних об'єктів, а також назв населених пунктів (С. Толстая) [6, с. 112]. У сучасних словниках-довідниках знаходимо такі топоніми/мікротопоніми: англ. *Hosier Lane* (від *hose* – панчоха) «місце, де жили виробники панчів у 14 ст.» (назву зафіксовано вперше у 1328 році) [11, р. 36]; укр. *Жупанівка, Кожушки* [8].

Апелятивну лексику, мотивовану назвами предметів одягу та їх елементів, було поділено в обох мовах на такі групи: 1) людина (англ. *boot* «новобранець в армії», укр. *сіряк, шмряга* «збіднілий селянин»), 2) ландшафт (англ. *cap* «покриття верхньої частини гори (переважно снігом)» – пор. укр. *шапка*, що є повним еквівалентом англ. *cap*), 3) артефакти (англ. *jacket* «чохол, сорочка, обшивка, капот двигуна» – пор. укр. *кожух* «технічна оболонка, накриття, футляр для ізоляції або запобігання пошкодженню споруд, механізмів»), 4) рослини (англ. *cap* «чохлик (на бруньці або бутоні), верхня частина гриба, суцвіття соняшника», укр. *пазуха* «заглибина між гілкою і стовбуром дерева або між основою листа та стеблом») і тварини (англ. *jacket* «шкіра (тварини), шкіра (змії, риби)» – пор. укр. *кожушок* «зовнішній покрив комахи, гусениці, а також шкіра змії, скинута під час линяння») [5, с. 182].

На *п'ятому етапі* залучено *методику фразеосемантичного поля* – для виявлення національно-культурної природи фразеологічних номінацій одягу в англійській та українській мовах. За своєю образною семантикою фразеологічні номінації одягу в обох мовах класифіковано у такі групи: 1) на позначення людини як фізичного феномена: англ. *as tough as old boots*, укр. *без штанив під стілі бігати*; 2) людини як психоментального феномена: англ. *he is a button shirt, не в своїй сорочці*; 3) емоційного стану людини: англ. *to tremble in one's boots*, укр. *трусити штаними*; 4) її характеру: англ. *bossy boots*, укр. *за словом до кишені не полізеш*; 5) матеріального стану людини: англ. *to tighten the belt*, укр. *затягнути насок*. Відмінним є компонентний склад фразеологізмів обох мов, зумовлений різними джерелами зовнішньої мотивації номінацій одягу, які пов'язані з історико-суспільним життям мовного колективу, спортом в англійській мові, а також народними звичаями, віруваннями – в українській [4, с. 16–17; 5, с. 182].

На останніх двох етапах дослідження за *tertium comparationis* обрано *зовнішню мотиваційну ознаку* назв одягу в кожній із мов. *Кількісний* аналіз застосовується в роботі для верифікації результатів дослідження.

Висновки. 1) Запропонована методика дослідження виявилась ефективною при визначенні спільних і відмінних внутрішніх і зовнішніх проявів мотивації національно-культурної семантики номінацій одягу в англійській та українській мовах. 2) У процесі реконструкції мотиваційної ознаки назв одягу в англійській та українській мовах вдалося виявити ту частину значення цих одиниць, яка є національно-маркованою: внутрішня мотивація простежується у процесах метафоризації, метонімізації та словотвірної деривації, зовнішня – в перенесенні назв одягу на предмети інших лексичних сфер, а також через процеси фразеологізації. 3) Основою порівняння в дослідженні є внутрішня і зовнішня мотиваційна ознаки назв одягу, а також способи словотворення найменувань одягу в англійській та українській мовах. 4) Метонімічні процеси номінацій одягу є більш поширеними, ніж метафоричні, оскільки народній свідомості значно легше категоризувати й позиціонувати одяг з огляду на матеріал виготовлення, функціональне призначення, аніж із подібністю до іншого об'єкта.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у залученні до аналізу інших груп предметної лексики для дослідження їх національно-культурної семантики та визначення семантичної динаміки найменувань артефактів й інших об'єктів матеріальної культури.

Література:

1. Бикертон Д. Введение в лингвистическую теорию метафоры / Д. Бикертон // Теория метафоры. : Прогресс, 1990. – С. 284–306.
2. Ковтун Л. С. Соотношение эстетического и логического компонентов в лексической номинации / Л. С. Ковтун // Языковая номинация. Общие вопросы. – М. : Наука, 1977. – С. 207–229.
3. Птуха В. А. Фреймова організація номінацій одягу в англійській та українській мовах / В. А. Птуха // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія» / [гол. ред. А. В. Корольова]. – К. : Вид-во КНЛУ, 2012. – Т. 15. – № 1. – С. 144–153.

4. Птуха В. А. Національно-культурна семантика номінацій одягу в англійській та українській мовах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.017 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / Птуха Владислав Анатолійович. – К., 2013. – 22 с.
5. Птуха В. А. Мотиваційна основа номінацій одягу з національно-культурним компонентом семантики в англійській та українській мовах / В. А. Птуха // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія : «Філологія»: [зб. наук. пр.] / [відп. ред. Ступак І. В.]. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2014. – Вип. 8. – Т. 2. – С. 180–182.
6. Толстая С. М. Мотивационные семантические модели и картина мира / С. М. Толстая // Русский язык в научном освещении. – 2002. – № 1. – С. 112–128.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

7. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / [укл. О. С. Мельничук та ін.]. – К. : Наукова думка, 1982. – 2006. – Т. 1. – 1982. – 634 с.; – Т. 2. – 1985. – 573 с.; – Т. 3. – 1989. – 552 с.; – Т. 4. – 2004. – 656 с.; – Т. 5. – 2006. – 516 с.; – Т. 6. – 2012. – 568 с.
8. Лучик В. В. Етимологічний словник топонімів України / В. В. Лучик [відп. ред. В. Г. Склярєнко]. – К. : ВЦ «Академія», 2014. – 544 с.
9. Маковский М. М. Историко-этимологический словарь современного английского языка. – М. : Издательский дом «Диалог», 1999. – 416 с.
10. Масенко Л. Т. Українські імена та прізвища / Лариса Тетентіївна Масенко. – К. : Знання, 1990. – 48 с.
11. Anthony Badsey-Ellis. What is in a street name? – Published by Capital History, 2011. – P. 80.
12. Klein E. A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language / Ernest Klein. – Amsterdam, L., N.Y. : Elsevier Publishing Company, 1966. – 1776 p.

УДК 811.111: 81'27

К. С. Радіонова,

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

ЗООНИМИ У СТІЙКИХ КОМПАРАТИВНИХ ОДИНИЦЯХ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ ЛЮДИНИ В АНГЛІЙСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ, УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ

Статтю присвячено особливостям вжитку стійких компаративних одиниць, їхнього місця у сучасній лінгвістиці. Розглянуто стійкі порівняння, до складу яких входять зооніми. Наведено приклади зоосемізмів та проаналізовано фразеологічні звороти на позначення внутрішнього світу людини в англійській, французькій, українській та російській мовах.

Ключові слова: стійкі компаративні одиниці, порівняння, компаративні фразеологічні одиниці, зоонім.

ZOONYMS IN STABLE COMPARATIVE UNITS FOR DESCRIBING PEOPLE'S INNER WORLD IN ENGLISH, FRENCH, UKRAINIAN AND RUSSIAN

The article investigates the essence and the peculiarities of stable comparative units usage, their place in modern linguistics. Comparative phraseological units are language units, characterized by meaning integrity and structure stability. There are two types of comparative units: the ones, which have equivalents in other languages, and the ones which do not have any equivalents. The first type is also divided into absolute equivalents and partial equivalents.

The aim of the article is to analyze the peculiarities of stable comparative units with an animalistic component (zoonym) used to describe people's inner world in English, French, Ukrainian and Russian. Zoonym is a lexico-semantic alternative of a word, presented as an animal name. As the results have shown all the peoples use stable units with animalistic components to describe human character. This fact can be explained by an ancient tradition when a person considered himself as a part of nature and provided representatives of animal and plant world with human features.

The examples of similes with zoonyms demonstrate a low percentage of absolute equivalents in the languages, so partial equivalents occupy the main layer of this semantic group. Nevertheless all stable comparative units with an animalistic component represent various aspects of the concept «human».

Key words: stable comparative units, similes, comparative phraseological units, zoonym.

ЗООНИМЫ В УСТОЙЧИВЫХ КОМПАРАТИВНЫХ ЕДИНИЦАХ НА ОБОЗНАЧЕНИЕ ВНУТРЕННЕГО МИРА ЧЕЛОВЕКА В АНГЛИЙСКОМ, ФРАНЦУЗСКОМ, УКРАИНСКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКАХ

Статья посвящена особенностям употребления устойчивых компаративных единиц, их места в современной лингвистике. Рассмотрено устойчивые сравнения, в состав которых входят зоонимы. Приведены примеры и проанализированы фразеологические обороты на обозначение внутреннего мира человека в английском, французском, украинском и русском языках.

Ключевые слова: устойчивые компаративные единицы, сравнения, компаративные фразеологические единицы, зооним.

Постановка проблеми: Стійкі компаративні одиниці як особливий вид мовного порівняння та об'єкт міжмовного зіставлення заповнюють всі сфери людського життя, допомагаючи мовцю інтерпретувати, оцінити й виразити до нього суб'єктивне ставлення. З самого народження людині властиво надавати оцінку всьому, що її оточує, порівнювати одні предмети з іншими. Саме тому кожен з нас щодня на підсвідомому рівні вправно оперує стійкими фразеологічними зворотами, що сприяє їхньому гармонічному входженню в мовлення на тій чи іншій національній мові. Зоосемізми як окремий пласт фразеологізмів відрізняються широкою розповсюдженістю та сферою вжитку у повсякденному житті, що обумовлено міцним зв'язком людини з тваринним світом.

Метою даного дослідження є висвітлення закономірностей вжитку стійких компаративних одиниць з компонентом-зоонімом для опису внутрішнього світу людини.

Відповідно до зазначеної мети **завданням** статті є аналіз та виявлення загальних рис та розбіжностей компаративних одиниць з зоонімами в англійській, французькій, українській та російській мовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасній лінгвістиці виділяють два типи стійких компаративних одиниць: компаративеми, які мають еквіваленти в інших мовах, та компаративеми, які не мають еквівалентів в інших етнокультурах. Перші поділяються на дві групи – повні та часткові еквіваленти. Повні еквіваленти мають не тільки одне і те ж саме значення в різних мовах, а ще й однакову лексичну й граматичну структуру. Часткові еквіваленти мають певні лексичні, граматичні або лексико-граматичні відмінності. [2, с. 318].

У статті ми проаналізуємо особливості вжитку стійких компаративних одиниць з зоонімічним компонентом на позначення внутрішнього світу людини. Зоонім – лексико-семантичний варіант слова, що виступає в якості назви тварини